

ČASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
GOD. 71., BR. 2. – 3., 41. – 120., ZAGREB, TRAVANJ – LIPANJ 2024.

Hrvatski se jezik voli znanjem.

O HRVATSKOM JEZIKU NA DRUGOM SIMPOZIJU HRVATSKE REVIJE, HRVATSKI RAZGOVORI O SLOBODI 1971.

Vice Šunjić

Uvod

O dvama simpozijima emigrantske Hrvatske revije koji su održani u Švicarskoj 1968. i 1971. do sada je objavljeno nekoliko članaka. Prilikom obilježavanja 110. obljetnice rođenja Vinka Nikolića, glavnoga urednika i izdavača spomenutoga časopisa te 20. godišnjice smrti Tihomila Rađe, ekonomista i književnoga kritičara, kao glavnih organizatora dvaju simpozija, člankom se u časopisu Matica javio Mauricij Frka Petešić. U nešto izmijenjenom obliku isti je članak objavljen i 2023. u ciklusu Iz povijesti Hrvatske revije na stranicama Hrvatske revije uz još jedan prigodni članak hrvatskoga kroatista izvan Hrvatske Vinka Grubišića, jednoga od šestorice sudionika obaju simpozija u Švicarskoj.¹

Sva su izlaganja s prvoga simpozija objavljena u posebnome zborniku radova, koji je 1969. tiskan u Münchenu pod naslovom Hrvatska danas i sutra u izdanju Knjižnice Hrvatske revije, Ljudi i krajevi, knjiga peta (296 str.), a radovi s drugoga simpozija objedinjeni su u knjizi Hrvatski razgovori o slobodi, tiskanoj 25. svibnja 1972. u Barceloni (472 +16 str.) u Knjižnici Hrvatske revije, Ljudi i krajevi, knjiga

¹ Usp. Frka Petešić, 2022. i 2023. te Grubišić, 2023.

deveta.² Među sudionicima drugoga simpozija Hrvatske revije u Švicarskoj 1971.³ ističu se trojica autora koji su u svojim izlaganjima odabrali teme iz jezikoslovne kroatistike. U tiskanome izdanju zbornika spomenuti se radovi nalaze u VI. poglavlju naslovljenu Odnos nacionalne kulture i znanosti prema slobodi Hrvatske. Dvojica su autora izlagala radove – Stjepan Buć: Povijesni temelji hrvatskoga jezika i Vinko Grubišić: Hrvatsko izbjeglištvo i pitanje norme u hrvatskom jeziku, a Krsto Spalatin poslao je pisani prilog pod naslovom Hrvatski književni jezik i emigracija.

U radu će se osvrnuti na jezikoslovnokroatistička gledišta spomenutih hrvatskih emigrantskih autora u kontekstu vremena nastanka njihovih radova, ali i položaja hrvatskoga književnog jezika u drugoj polovici dvadesetoga stoljeća u zajedničkoj državi, njegova normiranja, pitanja naziva i standardizacije te različitih jezično-pravopisnih pitanja kao najčešćih tema na koje su predstavnici izvandomovinske jezikoslovne kroatistike uvijek pravovremeno reagirali.

Jezikoslovnokroatistička razmišljanja Stjepana Buća

Prvi rad iz jezikoslovne kroatistike u zborniku nosi naslov Povijesni temelji hrvatskoga jezika, autora Stjepana Buća (Orašac kraj Dubrovnika, 1888. – München, 1975.),⁴ pravnik, publicista i političara koji je nakon sloma NDH preko izbjegličkoga logora Fermo u Italiji stigao u München gdje je proveo ostatak svoga emigrantskoga života. Radove je objavljivao u raznim emigrantskim publikacijama poput Nove Hrvatske, Hrvata, Starčevića, Hrvatskog prava, Privrede i Hrvatske revije. U Nikolićevoj se Hrvatskoj reviji Buć javio člancima dvadeset i osam puta⁵ većinom obrađujući tematiku iz hrvatske povijesti, ali i pravovremenim reagiranjima na neka važna domovinska događanja. Tako se nakon objave Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika javio člankom pod naslovom Jezik kao sredstvo imperijalizma (HR, 17. /1967./ 3. – 4.),⁶ utvrdivši da je nakon donošenja Deklaracije napokon hrvatski jezik obilježen svojim pravim imenom (Buć, 1967.).

Naslovivši svoje izlaganje Povijesni temelji hrvatskoga jezika, Buć pokušava odrediti početak postanka i naziva za hrvatski jezik koji su se kroz povijest mijenjali.

² Knjiga Hrvatski razgovori o slobodi doživjela je još nekoliko izdanja. Drugo, ispravljeno i prošireno izdanje (prošireno je posebnim devetim poglavljem nakon tragičnih događaja koji su se zbili u međuvremenu u Karađorđevu 1971. pod naslovom Hrvatska nakon Karađorđeva, s nekim, kako navodi urednik Vinko Nikolić, „ispuštenim“ predavanjima, diskusijama i fotografijama domovinskih predavača kako bi izbjegli optužnice i zatvorske kazne nakon postkarađordevskoga progona u domovini), 1974. (580 +19 str), München – Barcelona, Knjižnica Hrvatske revije, Ljudi i krajevi; knjiga dvanaesta te 2000. I. domovinskim izdanjem (izbor), Zagreb, Školska knjiga – Pergamena.

³ Popis sudionika Simpozija Hrvatske Revije (tako je tada glasilo naslov časopisa, poslije je zamijenjen nazivom Hrvatska revija!) 1971. nalazi se u ovomu radu, u Prilogu.

⁴ Potpuni biografski i bibliografski podatci u: Blažeković, 1996.: 73. – 75.; Leksikon hrvatskog iseljništva i manjina 2014./2015.: 144.

⁵ Usp. Bašić, 2000.: 545.

⁶ Više o reakcijama emigrantske jezikoslovne kroatistike nakon objave Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika vidi u Šunjić, 2017.: 122. – 138. i 2019.a

Vjeruje da je „slavomansko ujednačivanje naroda i njihovih jezika“ (Buć, 1974.: 255.) netočno odredilo starost hrvatskoga jezika. Smatra da je hrvatski jezik stariji od svih ostalih slavenskih jezika i da nije dobro što je mišljenje Konstantina Porfirogeneta o početcima i razdobljima hrvatske povijesti nekritički prihvaćeno u narodu sve do novijih vremena. Posebno se osvrće na djelo Mavra Orbinija objavljeno u Pesaru 1601., *Il Regno degli Slavi hoggi corrottamente detti Schiavoni*, napominjući kako je Orbini pogriješnom zamjenom etnonima Slavonci Slavenima priskrbio sebi naziv „oca slavomanije“ (Buć, 1974.: 256.).

Vraća se tako Buć u vrijeme prije rimskoga doba kada je Sirmium (Srijemska Mitrovica) bio „glavni grad Slavonije i kulturni centar Ilira“ (Buć, 1974.: 256.). Vjeruje kako su se stanovnici Sirmija pred neprijateljem razbježali u dvama smjerovima, jedna skupina prema Saloni (Solinu), a druga prema Solunu. Skupina koja je otišla put Soluna uz „naše ilirsko, glagoljaško pismo“ (Buć, 1974.: 257.) ponijela je iz Slavonije i ilirski jezik koji bi onda po njegovu mišljenju trebao nositi naziv „slavonski, ilirski, a nikako slavenski jezik!“ (Buć, 1974.: 257.). Buć vjeruje kako postoji čvrsta povijesna osnova za tezu da je područje etničkoga Ilirika mjesto odakle je potekao hrvatski jezik, ali i početci svih slavenskih jezičnih skupina (Buć, 1974.: 257.). Potkrjepljuje to poznatom činjenicom kako je baš u okolici Soluna nastao crkvenoslavenski jezik na temelju jednoga južnoslavenskog dijalekta za koji on vjeruje da je donesen iz Ilirika i da bi njegovo pravo povijesno ime trebalo glasiti „staroslavonski“ (Buć, 1974.: 257.). Uvjerenje kako je crkvenoslavenski jezik iz okolice Soluna donesen iz Sirmija (s područja Ilirika) dovodi ga do zaključka da je onda i ruski jezik kao najrasprostranjeniji slavenski jezik nastao iz slavenskoga izvora navodeći potvrdu ruskoga jezikoslovca Alekseja Šahmatova koji govori o crkvenoslavenskome jeziku kao izvoru ruskoga, pritom ne spominjući nikakvo slavensko ime ni podrijetlo. Sličnu je tezu Buć zastupao i u nekim svojim starijim radovima. Gotovo je uvijek imao istu ideju kojom je jednostavno htio potvrditi primat hrvatskoga jezika pred srpskim i samostalnost hrvatskoga. Tako tvrdi da su Bugari, jednako kao i u Rusiju, i na predjele Raške (današnje Srbije) donijeli isti crkvenoslavenski jezik koji se u Srbiji sve do pojave Vuka Stefanovića Karadžića nazivao srpskim jezikom. Kada je Karadžić

„preskočio na europsko kulturno područje, gdje je naučio naš hrvatski jezik kojega je, kako znamo, samo proglasio srpskim jezikom“ (Buć, 1967.: 316.)

po Buću je započela jezična unitarizacija nad hrvatskim jezikom i prisilno ujedinjavanje dvaju različitih jezika.⁷

⁷ U spomenutom radu Buć izdvaja članak uglednoga hrvatskoga jezikoslovca iz druge polovice dvadesetoga stoljeća profesora Ljudevita Jonkea (*Postanak novijega književnoga jezika kod Hrvata i Srba u 19. stoljeću*) još jednom ističući da postanak hrvatskoga književnog jezika i na njemu nastale hrvatske književnosti seže znatno dalje od navedenoga 19. stoljeća ne priznajući ni Bečki (1850.) ni Novosadski (1954.) dogovor jer vjeruje „da se ni jezikom ni jezičnim „dogovorima“ (istaknuo S. B.) ne može stvarati ni ujednačivati narode ni svjetove“. (Buć, 1967.: 318.)

Buč vjeruje da Hrvati zbog tuđinskih vlasti koje su se izmjenjivale kroz stoljeća nisu „smjeli poznavati svoju jezičnu povijesnu istinu“ (Buć, 1974.: 259.), a za posljedicu su imali i nezainteresiranosti pojedinaca za kvalitetno istraživanje vlastite povijest. Tu su okolnost posebno iskoristili „nomadski, azijski elementi s one strane Drinske razlučnice“ (Buć, 1974.: 259.) pa su ilirsko-hrvatski jezik proglasili srpskim jezikom. Na kraju svoga izlaganja Stjepan Buć tezu o ilirsko-hrvatskom jeziku kao proizvodu nastalom na „europskom području etničkoga Ilirika, a ne na tursko-bizantskom području“ (Buć, 1974.: 259.) potkrjepljuje nekim djelima iz povijesti hrvatskoga jezikoslovlja u kojima se hrvatski jezik nazivao ilirskim ili slovinskim jezikom poput *Thesaurus linguae Illyricae* (Blago jezika slovinskoga) 1649./1651. Jakova Mikalje, zatim prve hrvatske gramatike Bartola Kašića *Institutionum linguae illyricae libri duo*, 1604. (Temelji ilirskoga jezika u dvije knjige) te Julija Palmotića i njegova epa *Kristiade* to jest život i djela Isukrstova (Kristijada) u čijem uvodu Stijepo Gradić ističe

„kako je pisac osobito pazio na jezik i nije uzeo onaj svoga grada, nego onaj Bošnjaka koji se svojim rastom isto tako odlikuje kao svojim govorom“ (Buć, 1974.: 260.)

Čini se da je Stjepan Buć u svome radu, kao i neki drugi hrvatski emigranti koji su promišljali o hrvatskom jeziku u vremenu izražene jezične unitarizacije u drugoj Jugoslaviji, htio jednom za svagda razlučiti postanak i razvoj hrvatskoga od srpskoga jezika.⁸ Povratkom na sam povijesni temelj hrvatskoga jezika htio je istaknuti da je hrvatski jezik svoj početak i kasniji razvoj imao na području Srijema i Slavonije, tadašnjega Ilirika, bez ikakva utjecaja istoka i posebno srpskoga jezika. Da nije baš najbolje u tome uspio, može se iščitati iz rasprave koja je uslijedila nakon njegova izlaganja u kojoj Ante Kadić⁹ ističe da je Bućevo izlaganje samo njegova „pobožna želja“ jer su Orbinijevu djelu prethodila neka druga u kojima se govori o podrijetlu i slavnoj prošlosti Slavena čija je pradomovina bila Ilirik, poput djela Vinka Pribojevića *O podrijetlu i događajima Slavena* (*De origine successibusque Slavorum*) koje je tiskano u Veneciji 1532., zatim Jurja Šizgorića *O smještaju Ilirije i o gradu Šibeniku* (*De situ Illyriae et civitate Sibenici*, 1487.) te posebno u radu Vladimira Mošina (*O periodizaciji rusko-južnoslavenskih književnih veza*, Slovo, br. 11. – 12., 1962.) o općeslavenskome književnome jeziku koji je bio izgrađen na temelju jednoga južnoslavenskog dijalekta iz okolice Soluna, ali se nigdje u na-

⁸ Ovdje se može spomenuti slučaj Petra Tutavca Bilića i njegovih suradnika okupljenih oko časopisa *Svitlenik* koji su pokušali utjecati na ideju o promjeni standardnojezične osnove hrvatskoga književnog jezika inzistirajući na uvođenju novoštokavske ikavice u jezikoslovnoj kroatistici koja je trebala poslužiti kao klasifikacijsko obilježje razlike između zapadnoga (hrvatskoga), ikavskoga i istočnoga (srpskoga), ekavskoga govora. Više u Šunjić, 2021.

⁹ Hrvatski emigrant i književni povjesničar te profesor južnoslavenskih jezika i književnosti na University of California u Berkeleyju te na Indiana University u Bloomingtonu. Potpuni biografski i bibliografski podatci: Blažeković, 1996.: 209. – 215.; Leksikon hrvatskog iseljenništva i manjina 2014./2015.: 584.

vedenim djelima ne spominje Sirmum, Slavonci ni slavonski jezik kao što to čini Stjepan Buć u svome radu.

Taj Bućev prijedlog treba zabilježiti tek kao dokument iskrenih, iako naivnih težnja da se na taj način dođe do izraženijih razlika između dvaju književnih jezika nasilno ujednačivanih u zajedničkoj državi gotovo cijelo stoljeće. Na kraju se može reći da je Bućeva ideja ostala zapamćena u jezikoslovnoj kroatistici tek kao periferni i u velikoj mjeri nestručni i neostvarivi pokušaj promjene pogleda na povijesni temelj hrvatskoga jezika u drugoj polovici dvadesetoga stoljeća.

Jezikoslovnokroatistička razmišljanja Krste Spalatina

Drugi rad iz jezikoslovne kroatistike u zborniku *Hrvatski razgovori o slobodi* onaj je Krste Spalatina (Ston, 1909. – Punto Gordo, SAD, 1994.)¹⁰ pod naslovom *Hrvatski književni jezik i emigracija*. Nakon uspostave Nezavisne Države Hrvatske Spalatin odlazi u Rim, gdje ga je tamošnje sveučilište imenovalo lektorom hrvatskoga jezika. Paralelno s lektorskom dužnosti u Rimu obnaša i dužnost lektora hrvatskoga jezika u još jednom talijanskom gradu, Napulju do 1948. Nakon završene lektorske epizode u talijanskim gradovima 1948. otisnuo se na američki kontinent. U SAD-u započinje svoju predavačku karijeru na Wesleyan College u Iowi, gdje se nalazi do 1952., kada prelazi na Marquette University u Milwaukeeju (Wisconsin), gdje se zadržao kao profesor jezika sve do umirovljenja 1975. Jedan je od važnijih suradnika emigrantske Hrvatske revije (pod njegovim imenom nalazimo četrdeset i dvije pojavnice u autorskom kazalu)¹¹ te godišnjaka Hrvatske akademije Amerike (HAA) *Journal of Croatian Studies* u kojem na engleskom jeziku objavljuje važne radove iz jezikoslovne kroatistike.

Svoj je pisani prilog Krsto Spalatin poslao jer nije prisustvovao drugom simpoziju Hrvatske revije u Luzernu 1971. U radu opisuje stanje u domovinskoj jezikoslovnoj kroatistici početkom sedamdesetih godina dvadesetoga stoljeća nakon što je objavljena Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika 1967.¹² i nakon trajnoga odustajanja od projekta zajedničkoga hrvatskosrpskog jezika i stvaranja normativnih priručnika zajedničkoga književnog jezika.¹³ Upravo to razdoblje Spalatin vidi kao vrijeme „dolaska potpune jezične slobode“ (Spalatin, 1974.: 263.) koje treba iskoristiti za nov zamah u jezikoslovnoj kroatistici, vrijeme u kojem zajednički pravopis, rječnik i nazivlje treba zamijeniti novim hrvatskim jezičnim priručnicima

¹⁰ Potpuni biografski i bibliografski podatci u: Blažeković, 1996.: 481. – 484.; Leksikon hrvatskog iseljeništa i manjina 2014./2015.: 934. Više o hrvatskom kroatistu izvan Hrvatske Krsti Spalatinu i njegovim jezikoslovnim radovima u Šunjić, 2017.; Šunjić, 2019.a; Šunjić, 2020.

¹¹ Usp. Bašić, 2000.: 574.

¹² Detaljan i opširan pregled reakcija izvandomovinske jezikoslovne kroatistike nakon objave Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika vidi u Šunjić, 2019.a.

¹³ Formalno su redom odustajali, kako navodi L. Auburger (2009.: 189.), Matica hrvatska (16. travnja 1971.), Hrvatsko filološko društvo (8. svibnja 1971.) te Institut za jezik JAZU-a (10. svibnja 1971.).

i novom hrvatskom terminologijom.¹⁴ Ipak izdvaja osam točaka koje su po njegovu mišljenju još uvijek ostale opterećene zajedničkim jezičnim rješenjima i na koje političke prilike u zajedničkoj državi uvelike i dalje utječu.

Tako se u prvoj točki referira na aktualna rješenja iz zajedničkoga pravopisa¹⁵ kod gubljenja glasova *d* i *t* navodeći primjere „*osnutci/osnutak/osnuci, odpatci/odpadak/otpaci, patci/patak/paci, petci/petak/peci, retci/redak/reci*“ (Spalatin, 1974.: 264.) tvrdeći da Hrvati pišu više fonološki nego etimološki. Uvjeren je da je logičnije i praktičnije, ali i dosljednije pisati fonološki nego etimološki zbog čega će ga, u raspravi na samome simpoziju, Zdravko Sančević i Ante Kadić proglasiti hrvatskim vukovcem.¹⁶ Napominje da je potrebno zadržati glas *t* u primjeru *retci* (prema *redak*), a da ga treba ispustiti u *oca* (prema *otac*) jer je „*reci* za nas primitivno a *otca* arhaično“ (Spalatin, 1974.: 265.). Pod istom točkom navodi i primjere iz zajedničkoga pravopisa kada se glas *d* mijenja u *t* u prefiksima *nad-*, *od-*, *pod-*, *pred-* ako iza njih slijedi bezvučni zatvornik, osim *s* i *š*, navodeći primjere *natčovjek/nadčovjek, potpredsjednik/podpredsjednik, othraniti/odhraniti* (Spalatin, 1974.: 265.) tvrdeći da se oblik *reci* ne može prihvatiti dok se *othraniti* može još uvijek upotrebljavati pored *odhraniti* jer smatra kako je bliži duhu

„sadašnjega hrvatskoga pisanja, ako naglasi sastav riječi *nad+čovjek, nad+prosječan, nad+konobar, a ne nat+...*“ (Spalatin, 1974.: 266.)¹⁷

Vrijedi napomenuti kako je istu problematiku 1963. Spalatin obrađivao u radu Jedinstveni pravopis hrvatskoga i srpskog književnog jezika (Hrvatska revija, 13., 1.: 36. – 52.) u kojem je prikazao zajednički pravopis te zaključio da je postignut kompromis između

¹⁴ Ubrzo nakon Drugoga simpozija Hrvatske revije u Švicarskoj 1971. bit će objavljena dva nova pravopisna priručnika hrvatskoga jezika. Prvi, manje poznat, Petra Tutavca Bilića Pravopis hrvatskoga jezika u izdanju Naklade „Svitlenik“ iz 1971. te svega nekoliko tjedana nakon Tutavčeva Hrvatski pravopis Stjepana Babića, Božidara Finke i Milana Muguša u Londonu 1972., popularno nazvan Londonac. Više o spomenutim pravopisima u Šunjić, 2017.: 97. – 106.; Šunjić, 2020., Šunjić, 2023. i Šešelj, 2014.

¹⁵ Misli se na Pravopis hrvatskosrpskog jezika, Zagreb – Novi Sad: Matica hrvatska – Matica srpska, 1960. i Правопис српскохрватскога језика, Нови Сад – Загреб, Матица српска – Матица хрватска, 1960. Školsko izdanje priredili su prema zaključcima Pravopisne komisije Ljudevit Jonke i Mihailo Stevanović. Od 1960. gotovo svake je godine tiskano po jedno izdanje zaključno s osmim izdanjem 1970.

¹⁶ Da je Krsto Spalatin vukovac među hrvatskim kroatistima izvan Hrvatske, tvrdio je i Petar Tutavac Bilić u svojoj manje poznatoj knjizi Autodiskvalifikacija nekih profesora, Napridkovo izdanje, Buenos Aires, 1951.

¹⁷ O problemu glasova i glasovnih skupova u hrvatskim pravopisima, pa tako i u zajedničkom Pravopisu, oglasio se i Grubišić u svome članku „(Ne)funkcionalnost hrvatskih pravopisa“ 1980. On smatra da pravopisna rješenja koja se donose pod tim poglavljem nisu uvijek isključivo pravopisne naravi, neka su bliža gramatikama, a neka rječnicima hrvatskoga jezika. Za njega je nezahvalan posao određivanja pravopisnim priručnikom kad će se u nekoj riječi pisati *ije*, a kada *je*. Po njemu „prihvaćati dvojstvo *predsjednik – reci* (od *redak*) može netko tko zaista vjeruje u pravopis kao svjesni zahvat, ali to još ne znači da bi prihvaćati bilo isto što i razumjeti. A svaki svjestan zahvat mora biti razuman“ (Grubišić, 1980.: 116.)

„hrvatskih fonetičara i Srba iako u Hrvatskoj ima pored fonetičara i etimologičara, pa bi kompromis između te dvije struje odgovarao bolje hrvatskoj stvarnosti“ (Spalatin 1963.: 42.)¹⁸

U drugoj točki potvrđuje opredjeljenje izvandomovinske jezikoslovne kroatistike prema pisanju pravopisnih naziva jednako onoj domovinskoj što znači da će se nadalje upotrebljavati nazivi poput točka, posvojna zamjenica, dvotočje te će se moći birati između pojmova jednine ili singulara odnosno samoglasnika ili vokala. Osvrćući se na to pitanje u prikazu zajedničkoga pravopisa, još je 1963. Spalatin primijetio kako su se dosadašnji višestruki nazivi u novome Pravopisu sveli na samo jedan (usvojeni) naziv, ali kako njihova svakodnevna primjena u jeziku odstupa od dogovorenoga pravila i ostaje tek „pusta želja“ onih koji su sastavljali Pravopis (Spalatin, 1963.). Različiti autori i dalje se služe različitim nazivima, odnosno onima koji su se ustalili u njihovim jezicima bez obzira na pravilo propisano novim pravopisnim priručnikom. I ovdje je riječ o kompromisu u kojem su Hrvati morali

„žrtvovati svoju *točku* i *dvotočku* (koja je zaražena od *ustaške točke*, iako je jezično bila ekonomičnija) za srpsku *tačku* i *dvije tačke*, a Srbi svoju *zapetu* za hrvatski *zarež*“ (Spalatin 1963.: 50.)

Treće jezično pravilo koje je Spalatinu neprihvatljivo odabir je između gramatičke i logičke interpunkcije. Spalatin je u svojim radovima uvijek zagovarao tradicionalnu hrvatskom jeziku svojstvenu gramatičku interpunkciju tvrdeći da su hrvatski jezikoslovci morali pristati na prisilni kompromis i prihvaćanje Belićevih učenja o logičkoj ili slobodnoj interpunkciji u dogovorenom Pravopisu.¹⁹ Stoga predlaže ukidanje upotrebe zareza u složenim rečenicama:

„a) u kraćim izričnim rečenicama, b) u neupravno-upitnim, c) ispred infinitivnoga da kao što je i prije bilo u Boranića, d) u velikom broju odnosnih rečenica, e) u nekim usporednim rečenicama“ (Spalatin, 1974.: 267.)

Četvrtom točkom Spalatin potvrđuje da će hrvatski emigrantski jezikoslovci kao i oni u domovini i dalje nastaviti pisati niječnicu *ne* rastavljeno u primjerima poput *ne ću*, *ne će* i *ne ćeš* za razliku od Srba koji će to činiti sastavljeno kako stoji u zajedničkom pravopisu. Zanimljivo je primijetiti kako će sam Spalatin uz još neke hrvatske kroatiste izvan Hrvatske poput Vinka Grubišića napustiti spomenuto jezično pravilo nakon objave popularnoga „londonca“ u kojem će, kako nam je poznato, biti prihvaćeno sastavljeno pisanje oblika *neću*, *nećeš*, *neće*.²⁰

U petoj se točki Spalatin osvrće na rastavljanje riječi na kraju retka podupirući zaključke profesora Jonkea o rastavljanju riječi poput *mačka*, *mačji*, *daska*, *stablo*

¹⁸ Više u Šunjić, 2017.: 69. – 70.

¹⁹ Usp. Šunjić, 2017.: 71. – 72.

²⁰ Usp. Krsto Spalatin, 1973. Hrvatski pravopis, Hrvatska revija, god. 23., br. 3., str. 361. – 375. i Vinko Grubišić, 1973. Kao feniks ptica: Hrvatski pravopis, Hrvatska revija, god. 23., br. 1., str. 19. – 28.

i *patka* tako da u prvom retku na kritičnome mjestu ne ostane nijedan suglasnik, nego da oba idu u drugi redak (npr. *ma-čka*, *ma-čji*), odnosno ako ostane dovoljno prostora, tada u prvom retku ostaje jedan suglasnik, a u drugi se prenosi drugi suglasnik (npr. *mač-ka*, *mač-ji*).

Pisanje točke iza rednih brojeva problematizira Spalatin u šestoj točki, zaključujući da usprkos Aleksandru Beliću i zajedničkom pravopisu koji propisuje kompromisnu uporabu točke iza arapskih, ali ne i iza rimskih brojeva, točku treba i dalje pisati iza rednoga broja u obama slučajevima.

Ikavicu odnosno ijekavicu i srbizme Spalatin spominje kao dvije posljednje točke koje hrvatski jezik još uvijek vežu uz ideju zajedničkoga jezika. Sredinom pedesetih godina dvadesetoga stoljeća u izvandomovinskoj jezikoslovnoj kroatistici javila se ideja o izboru novoštokavske ikavice kao osnovice hrvatskoga književnog jezika.²¹ Istu su ideju zagovarali pojedini hrvatski jezikoslovci još sredinom osamnaestoga stoljeća, u vremenu standardizacije hrvatskoga jezika, kada je upravo ikavica bila najzastupljeniji hrvatski govor. Slično je bilo i u devetnaestom stoljeću kada je upotreba novoštokavske ikavice jezikoslovnoj kroatistici trebala poslužiti kao klasifikacijsko obilježje razlike između zapadnoga (hrvatskoga), ikavskoga, i istočnoga (srpskoga), ekavskoga govora. Upravo je spomenuto razlikovno obilježje između hrvatskoga i srpskoga jezika postalo glavni motiv nekim kulturnim djelatnicima u emigraciji u zagovaranju uvođenja novoštokavske ikavice kao osnovice hrvatskoga književnog jezika. Kao i većina hrvatskih kroatista i kulturnih djelatnika izvan Hrvatske, Spalatin jasno ističe kako nema razloga ni potrebe da se mijenja osnovica hrvatskoga standardnoga jezika samo kako bi se razlikovao od srpskoga. Navodi da je trebalo gotovo sto i trideset godina da se „stvori i ujedini hrvatski standardni jezik, na žrtvi kajkavštine, čakavštine, ikavice i ekavice“ (Spalatin, 1974.: 271.) pa je sada samo ijekavština ostala i treba ju sačuvati kao jedinu osnovicu hrvatskoga književnog jezika.

Spominje Spalatin i različite srbizme koji se mogu pronaći u hrvatskom jeziku te upozorava da ne treba odbaciti baš svaki leksem koji je tipičan za srpski jezik jer postoje neki leksemi koji su nekad u prošlosti bili zastupljeni u hrvatskom, a danas su u srpskom jeziku. Navodi tako problem izbjegavanja upotrebe veznika da s prezentom i njegove stalne zamjene infinitivom navodeći primjer rečenice „Ne ću više da te vidim“ kao jednako vrijedne i pravilne onoj „Ne ću te više vidjeti“.

Iz tih osam Spalatinovih točaka može se iščitati kako je i među hrvatskim poratnim emigrantima postojala skupina onih koji su svojim stručnim i znanstvenim radovima vrjednovali razvoj hrvatskoga književnog jezika u drugoj polovici dvadesetoga stoljeća uvijek idući ukorak s domovinskom jezikoslovnom kroatistikom. Ustrajno su zaustavljali bilo kakve oblike jezičnoga radikalizma koji su se ponekad znali pojaviti među emigrantskom populacijom.

²¹ Više u Šunjić, 2021.

Jezikoslovnokroatistička razmišljanja Vinka Grubišića

Poznajući jezikoslovni rad hrvatskoga kroatista izvan Hrvatske Vinka Grubišića, sa sigurnošću možemo utvrditi da je referatom na drugom simpoziju Hrvatske revije 1971. stručno i precizno opisao one jezične probleme na koje su nailazili hrvatski iseljenici nakon Drugoga svjetskoga rata, govoreći i pišući hrvatskim jezikom u novonaseljenim područjima. Od samoga naziva za jezik „jugoslavenski, naš, naški“ (Grubišić, 1974.: 276.), pitanja sintakse, leksika pa sve do različitih jezičnih priručnika koje su upotrebljavali uz svakodnevna egzistencijalna pitanja koja su zasigurno bila ispred onih jezičnih, činila su jezik hrvatskih izbjeglica ponekad nerazumljivim i dvoznačnim.

Posebna se polemika među hrvatskim emigrantima vodila oko odabira hrvatskom književnom jeziku najprihvatljivije pravopisne koncepcije.²² I dok je režim u Hrvatskoj i Jugoslaviji hrvatsku poratnu emigraciju prikazivao kao sljedbenike NDH i promicatelje ustaške ideologije koji ni nakon rata nisu odustali od političkih, a time ni jezičnih programa nastalih za vrijeme NDH, Grubišić svojim referatom još jednom dokazuje suprotno. U članku izloženu na simpoziju u vezi s pitanjem upotrebe etimološkoga (korijenskoga) pravopisa ozakonjenog u doba NDH, Grubišić ističe da je „nedosljedna, neizgrađena, pretjerana, naredbodavna i neznanstvena“ (Grubišić, 1974.: 279.) i da je kao takvu treba odbaciti. Vjeruje kako bi pretjerivanje na jednom jezičnom području nužno dovelo do pretjerivanja na svim ostalima i da je baš „korijenski pravopis primjer tih zabluda“ (Grubišić, 1974.: 280.). Svojim gledištem koje su u velikoj mjeri podržavali i drugi hrvatski kroatisti izvan Hrvatske, ali i mnogi kulturni radnici u iseljeništvu, među prvima glavni urednik emigrantske Hrvatske revije Vinko Nikolić,²³ Grubišić skreće pozornost na postojanje onih hrvatskih poratnih emigranata koji su bili protiv oživljavanja jedne prekinute jezične tradicije i koji su vjerovali da spomenuta pravopisna koncepcija ne će imati veću ulogu u budućnosti hrvatskoga standardnoga jezika.²⁴

Hrvatskim je emigrantima bilo posebno teško pratiti izraženu jezičnu unitarizaciju nad hrvatskim jezikom u domovini te zaustavljanje prirodnoga procesa stan-

²² Cjelokupan prikaz pravopisnih promišljanja u hrvatskoj poratnoj emigraciji vidi u Šunjić, 2020.

²³ U raspravi nakon Grubišićeva referata Vinko Nikolić prepričava zanimljiv događaj iz vremena NDH: „Provedbenom naredbom o pravopisu od 27. lipnja 1942. bila je poslije 1. siječnja 1943. zabranjena upotreba dotada važećega pravopisa (umjerena fonetika, ijekavica). Društvo hrvatskih književnika nalazilo se koncem 1942. pred izlaskom svoje spomen-knjige, antologije „između dva rata“. Da bismo izigrali spomenutu naredbu (i prenošenje pjesama iz fonetike i ijekavice u etimologiju i iekavicu), mi smo anticipirali datum izlaska knjige, označivši kao da je izašla u prosincu 1942., a nije ni u siječnju 1943.“ (Grubišić, 1974.: 292.) Slično je napravio i Mate Ujević sa sveskom Hrvatske enciklopedije zbog istih razloga, v. Milinović Hrga, 2023.: 64. Ovdje vrijedi spomenuti i dogovor dvojice urednika prilikom ponovnoga pokretanja Hrvatske revije u emigraciji 1950. Vinka Nikolića i Antuna Bonifačića (jedan od ponajboljih emigrantskih pjesnika Antun Bonifačić znao se povremeno vraćati *korijenskomu* pravopisu) koji su se jednoglasno opredijelili za umjerenu fonetiku i ijekavicu kao pravopisni temelj obnovljenoga časopisa.

²⁴ Više u Šunjić, 2017.: 46. – 96.; 2020.: 6.

dardizacije hrvatskoga jezika stalnim pokušajima stvaranja jednoga zajedničkoga hrvatskoga i srpskoga jezika. I dok se očekivalo da u izbjegličku jezičnu „koine“ ne će lako prodrijeti sastavnice zajedničkoga jezika i da će izvori biti sačuvani, Grubišić nas uvjerava da jezik hrvatskih izbjeglica nije ništa bolji od onoga domovinskoga. Navodi primjere izdvojene iz emigrantskih publikacija u kojima u velikoj mjeri primjećujemo utjecaj romanskih i germanskih jezika. Navode se primjeri učestale upotrebe članova *jedan, onaj, neki* na mjestima koja ne odgovaraju upotrebi u hrvatskom jeziku, zatim nepravilne upotrebe zamjenica *svoj, moj i naš* te oblika u kojima posvojne zamjenice potiskuju povratnu zamjenicu. Kao Spalatin, i Grubišić primjećuje strah hrvatskih emigranata od srpskog rečeničnog ustrojstva pa se u većini rečenica gdje bi trebala doći sveza s prijedlogom *da* skraćuje prijedložnom vezom „za + infinitiv“ po pravilima njemačke sintakse. I leksičko siromaštvo jezika hrvatskih iseljenika Grubišić primjećuje u zastarjelica, tuđica, historizama i arhaizama koji nisu zamijenjeni novim oblicima koji su se upotrebljavali u domovinskim tekstovima te posebno starih frazema koji su se u domovini rijetko rabili. U tekstovima hrvatskih emigrantskih publikacija ne prepoznaju se kategorijalne ni leksičke razlike nekih leksema. U parova leksema poput *lječnik i ljekar, voz i vlak, sat i čas, kut i ugao, kolodvor i stanica* odbacuju se oni koji su svojstveniji srpskomu jeziku bez postavljanja pitanja o njihovu drugom značenju u hrvatskom jeziku poput *voz sijena, voz slame* i sl.

Grubišić posebno ističe da pripadnici hrvatske poslijeratne emigracije ne prihvaćaju Novosadski pravopis. Izdvaja reakciju hrvatskih emigranata na primjere koji su upotrijebljeni u sastavljanju zajedničkoga pravopisa. Skoro svi primjeri u zajedničkom pravopisu bili su uzeti iz tekstova koji su govorili o narodnooslobodilačkoj borbi, što je za stariju emigrantsku populaciju bilo pretjerivanje u iznošenju netočnih činjenica, a mlađim je pripadnicima značilo „smiješno postavljanje pragova hrvatske i srpske kulture u godini 1945.“ (Grubišić, 1974.: 285.). Živeći u zemljama zapadnoga i razvijenoga svijeta, postavljali su pitanje zašto u jednom jezičnom priručniku nisu uzeti primjeri iz nacionalne književnosti tog jezika i naroda, već nekakvi ratni primjeri. Takva će se praksa odabira tekstova jezičnih priručnika promijeniti tek objavom Hrvatskoga pravopisa trojice autora Stjepana Babića, Božidara Finke i Milana Mogušića 1972. te Pregleda gramatike hrvatskoga književnog jezika Stjepana Babića i Stjepka Težaka u šestom izdanju 1973. kada će prevladavati tekstovi crpljeni iz hrvatske književnosti.²⁵

Na kraju svoga članka osvrće se Grubišić, kao i Spalatin, i na pitanje promjene osnovice hrvatskoga standardnoga jezika. I on, baš kao i Spalatin, smatra da promjena ijekavske osnove hrvatskoga standardnog jezika u ikavsku samo kako bi se hrvatski standardni jezik razlikovao od srpskoga standardnoga jezika vodi već oblikovani i standardizirani hrvatski jezik u predilirsko vrijeme, odnosno na sam

²⁵ Više u Pranjaković, 2018.

početak. Odabir ikavskoga odraza jata kao osnovice standardnoga jezika značio bi po Grubišiću odbacivanje više stoljeća stare hrvatske književnosti napisane ijekavicom. Bilo bi to

„vukovskije od Vuka koji nas je smatrao i svijetu predstavio kao nekakve tobožnje čakavsko-ikavske ostatke po otocima“ (Grubišić, 1974.: 287).²⁶

Zanimljivo je primijetiti da je nakon Grubišićeva izlaganja izostala rasprava među sudionicima simpozija što nije bio slučaj nakon izloženih radova dvojice prethodnih izlagača.

Zaključak

Vodeći se jednom od središnjih misli urednika Hrvatske revije o potrebi ugradnje jezične stijene u most između iseljeničtva i domovine, hrvatski su kroatisti izvan Hrvatske uz ostale kulturne djelatnike u emigraciji još jednom u radovima izloženima na simpoziju Hrvatske revije Hrvatski razgovori o slobodi u Švicarskoj 1971. potvrdili kako se samo znanstvenim i jezikoslovno utemeljenim činjenicama, izbjegavajući bilo kakav jezični radikalizam, može i mora nastaviti daljnji razvoj hrvatskoga književnog jezika. Trudeći se uvijek svoja mišljenja i gledišta uskladiti s domovinskim kroatistima, osjećali su potrebu reagirati „jedino u slučaju kada se neke jezične norme *političkom silom nameću* (istaknuo K. S.) Hrvatima u domovini“ (Spalatin, 1974.: 262.). Do tada ako su željeli ostati u životnoj vezi s domovinom i upotrebljavati isti jezik, morali su se pridržavati jezika kojim se ondje govori i piše. I na spomenutom simpoziju Hrvatske revije još su jednom svojim radovima razlučili sve nedoumice i zauzeli jedinstveno gledište oko odabira jedne pravopisne koncepcije, jezične osnovice, sastava leksika i pokušaja određivanja početka postanka i naziva za hrvatski jezik koji su se kroz povijest mijenjali – svih onih tema iz jezikoslovne kroatistike s kojima se hvala domovinska jezikoslovna kroatistika u vremenu izražene jezične unitarizacije. Stoga vjerujemo da svojim radovima o hrvatskom književnom jeziku zaslužuju biti dio hrvatske jezikoslovne povijesti druge polovice dvadesetoga stoljeća.

²⁶ Skoro isto mišljenje autoru ovoga rada potvrdio je Vinko Grubišić ne tako davno u jednom od e-pisama, napisavši sljedeće: „Činilo mi se, a i danas mi se čini isto!, da bi Srbi bili izišli na kraj daleko lakše u obračunu s hrvatskim jezikom da je hrvatski standardni jezik u vrijeme dviju Jugoslavija bio ikavski (kamo onda s dubrovačkom bogatom književnošću??), jer bi veoma lagano (pohlepni kakvi već jesu) mogli proglasiti štokavski ekavski i ijekavski srpskim, ikavski (sveden na neke otoke i priobalje) hrvatskim, a kajkavski slovenskim (glede kajkavskog to su već često činili)“, elektronička pošta 24. studenoga 2023.

Prilog

Popis sudionika Hrvatskih razgovora o slobodi, simpoziju Hrvatske Revije 1971.
(Popis sudionika skenirao Vice Šunjić)

Hrvatski razgovori o slobodi

SIMPOZIJ "HRVATSKE REVIJE" 1971.

Luzern, 5. - 9. srpnja, Hotel Kolping, Friedenstrasse 8

Vinko NIKOLIĆ:

Hrvatski razgovori o slobodi:
Odgovornost javnog radnika u narodnom životu

Prilog iz domovine:

Hod k zadanoj slobodi

Bogdan RADICA:

Revalorizacija inteligencije i njezin udjel u životu vlastitog naroda

Domovinski prilog:

Hrvatski razgovori o slobodi

Dr. Stjepan BUIĆ:

Povijesni temelji hrvatskoga jezika

Dr. Krsto SPALATIN:

Jezik i emigracija

Vinko GRUBIŠIĆ:

Hrvatsko izbjeglištvo i pitanje norme u hrvatskom jeziku

Mirko VIDOVIĆ:

Perspektive za ocjenjivanje hrvatske kulture

O. Lucijan KORDIĆ:

Dilema slobode u suvremenoj književnosti

Dr. Anta KADIĆ:

Patriotizam hrvatskih pisaca u tuzdini

Ing. Zdravko SAČEVIĆ:

Nacionalna kultura i znanost usmjereni k slobodi Hrvatske

Ing. Karlo MIRTH:

Značenje hrvatskih publikacija izvan Hrvatske

Dr. O. Dominik MANDIĆ:

Revizija hrvatske povijesti

Dr. Jera JAREB:

Hrvatska sadašnjost u ogledalu hrvatske prošlosti

Dr. Milan BLAŽEKOVIĆ:

Crne legende i Hrvati

Dr. Jate Maštrović:

Pojava i položaj Srba u Hrvatskoj

Prilog iz domovine:

Pitanje nacionalnog opredjeljenja muslimana Bosne i Hercegovine

Prilog iz domovine:

Quo vadis, Croatia?

Dr. Franjo NEVISTIĆ:

Osjećaji suvremene hrvatske politike i politički pluralizam

Jakša KUSAH:

Pluralističko društvo i demokracija

Guido SAGANIĆ:

Odnos Crkve i Države u slobodnom društvu

O. Dr. Bonifacije PEROVIĆ:

Mjesto i uloga vjere i Crkve u Hrvatskoj

Dr. Ivan TOMAS:

Vatikan i Hrvati

Prof. Dušan ŽANJKO:

Crkva u Hrvatskoj i Hrvatska u Crkvi

Marko MEŠEK:

Problemi proseljivanja ljudi

Ivo ROVNICA:

Ekonomska snaga emigracije u službi narodne slobode

Prilog iz domovine:

Razvojne tendencije kapitalističkog i socijalističkog sustava

Dr. Tihomil RAĐJA:

Ekonomsko-politički model samoupravnog (demokratskog) društva

Prilog iz domovine:

Današnja ekonomska politika Jugoslavije

Dr. Milivoj MOSTOVIĆ:

Hrvatska u međunarodnom životu

Domovinski prilog:

Stjepan Rodić i njegovo značenje danas

Dr. Juro PETRIČEVIĆ:

Suradnja država u jugoistočnoj Evropi

Literatura

Leopold Auburger, 2009., Hrvatski jezik i serbokroatizam, Maveda, Rijeka

Stjepan Buć, 1967., Jezik kao sredstvo imperijalizma, Hrvatska revija, god. 17., br. 3./4., str. 316. – 319.

Stjepan Buć, 1974., Povijesni temelji hrvatskoga jezika, u zborniku Hrvatski razgovori o slobodi, urednik Vinko Nikolić, Knjižnica Hrvatske revije, München – Barcelona, str. 255. – 261.

Nataša Bašić (ur.), 2000., Bibliografija Hrvatske revije 1951. – 2000., Matica hrvatska, Zagreb

Milan Blažeković, 1996., Bio-bibliografski leksikon suradnika Hrvatske revije, Školske novine – Pergamena, Zagreb

Mauricij Frka Petešić, 2022., Novi prilozi bio-bibliografiji emigrantske Hrvatske revije, Matica, god. 72., br. 8./9., str. 32. – 35.

- Mauricij Frka Petešić, 2023., Simpoziji Hrvatske revije u Švicarskoj 1968. i 1971., Hrvatska revija, god. 33., br. 2., str. 50. – 58.
- Vinko Grubišić, 1974., Hrvatsko izbjeglištvo i pitanje norme u hrvatskom jeziku, u zborniku Hrvatski razgovori o slobodi, urednik Vinko Nikolić, Knjižnica Hrvatske revije, München – Barcelona, str. 276. – 295.
- Vinko Grubišić, 1980., (Ne)funkcionalnost hrvatskih pravopisa, Hrvatska revija, god. 30., br. 1., str. 115. – 118.
- Vinko Grubišić, 2023., Dva hrvatska simpozija u Švicarskoj i jubilarne književne nagrade Hrvatske revije, Hrvatska revija, god. 33., br. 2., str. 43. – 50.
- Anđela Milinović Hrga, 2023., Mate Ujević i hrvatski jezik od Drugoga svjetskoga rata do Deklaracije, u zborniku Mislama i pogledima s harnošću Mati Ujeviću (1901. – 1967.), urednici Marija Jović, Krešimira Gudelj, Josip Lasić, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, str. 57. – 68.
- Vinko Nikolić (ur.), 1974., Hrvatski razgovori o slobodi, Drugi simpozij Hrvatske revije/srpanj 1971., Knjižnica Hrvatske revije, München – Barcelona
- Ivo Pranjković, 2018., Hrvatski jezik od 1945. do kraja 20. stoljeća, u Povijest hrvatskoga jezika, 5. knjiga, 20. stoljeće – prvi dio, urednik Ante Bičanić, Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, Zagreb, str. 57. – 99.
- Krsto Spalatin, 1963. Jedinstveni pravopis hrvatskoga i srpskog književnog jezika, Hrvatska revija, god. 13., br. 1., str. 36. – 52.
- Krsto Spalatin, 1974., Hrvatski književni jezik i emigracija, u zborniku Hrvatski razgovori o slobodi, urednik Vinko Nikolić, Knjižnica Hrvatske revije, München – Barcelona, str. 262. – 275.
- Stjepan Šešelj (ur.), 2014., Deveti neretvanski književni, znanstveni i kulturni susret – Petar Tutavac Bilić, hrvatski publicist, književnik, jezikoslovac i prevoditelj, Neretvanska riznica umjetnina i inih vrijednosti, Hrvatsko slovo, Zagreb
- Vice Šunjić, 2017., Hrvatski jezik kao tema izvandomovinske kulture (1945. – 1990.), doktorski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Vice Šunjić, 2019., Polemike o hrvatskom jeziku na stranicama Hrvatske revije u rubrici Pisma uredništvu (1975. – 1984.), u zborniku Komparativnoslavističke lingvokulturne teme, urednice Neda Pintarić, Ivana Čagalj i Ivana Vidović Bolt, Srednja Europa, Zagreb, str. 321. – 329.
- Vice Šunjić, 2019.a, Reagiranja i razmišljanja hrvatskih kroatista izvan Hrvatske nakon objave Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika, u zborniku radova s Međunarodnoga znanstvenoga skupa Zadarski filološki dani 7, urednici Rafaela Božić, Sandra Hadžihalilović, Josip Lisac, Odjel za kroatistiku i Odjel za rusistiku, Sveučilište u Zadru, Zadar, str. 95. – 116.
- Vice Šunjić, 2020., Promišljanja o pravopisu u hrvatskoj poratnoj emigraciji, Rasprave, časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, god. 46., br. 1., 407. – 431.
- Vice Šunjić, 2021., O hrvatskoj ikavskoj jezičnoj tradiciji u prosudbi izvandomovinske jezikoslovne kroatistike, u zborniku Periferno u hrvatskom jeziku, kulturi i društvu, 2. svezak, urednici: Robert Bońkowski, Milica Lukić, Krešimir Mićanović, Paulina Pycia-Košćak, Sanja Zubčić, Wydawnictwo Uniwersytetu łaskiego, Katowice – Zagreb – Osijek – Rijeka, str. 436. – 457.

Vice Šunjić, Vinko Grubišić, 2023., Zadarski filolozi i kulturni djelatnici na stranicama hrvatskih poslijeratnih emigrantskih publikacija, u zborniku radova s Međunarodnoga znanstvenoga skupa Zadarski filološki dani 9, urednici Josip Miletić, Tin Lemac, Maja Pandžić, Odjel za kroatistiku i Odjel za rusistiku, Sveučilište u Zadru, Zadar (u tisku)

Sažetak

Vice Šunjić, Sveučilište u Zadru, vsunjic@unizd.hr

UDK 81'27:811.163.42, izvorni znanstveni rad

DOI <https://doi.org/10.22210/jezik.2024.71.05>

primljen 5. prosinca 2023., prihvaćen za tisak 16. ožujka 2024.

On the Croatian Language at the Second Symposium of the Croatian Review „Croatian Conversations on Freedom“ (1971)

In 2021, fifty years passed since the second symposium of the Croatian Review titled “Croatian Conversations on Freedom” was held in Lucerne, Switzerland (July 5 to 9, 1971), commemorating the 20th anniversary of the emigrant Croatian Review. It was preceded by the first symposium titled “Croatia Today and Tomorrow,” for which the exact location was not publicly known for a long time. It was instead always referred to as being held “somewhere in Europe” from August 29 to September 1, 1968. It was later revealed that it took place in the town of Grandvillard in the canton of Fribourg in Switzerland. While the first symposium was prepared in secrecy due to fear of the Yugoslav secret police (UDBA), the second symposium, well-announced and well-organised, featured three presenters who chose linguistic topics related to the Croatian language. Speaking about the Croatian language were the jurist, politician and publicist Stjepan Buć, as well as two Croatian linguists outside Croatia, Krsto Spalatin and Vinko Grubišić.

In this paper, we will take a closer look at the mentioned works, comparing them with the Croatian linguistic topics discussed in the homeland at that time and the complex linguistic conditions prevailing in the country in the second half of the 20th century. We will once again emphasise the significant contribution of extraterritorial linguistics related to the Croatian language, especially Croatian linguists outside Croatia, to the development of the Croatian literary language during times not very conducive to linguistic unitarisation in the common state.

Keywords: Croatian language, Croatian Review, Croatian linguists outside Croatia